

MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA SANOAT KORXONALARINI JOYLASHTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI

Nuritdinov Botir Kodirxanovich

Namangan davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: info@namangan.uz

Tel: +998772554288

Annotatsiya

Maqolada mintaq iqtisodiyotini rivojlantirishda sanoat korxonalarini joylashtirishning nazariy va uslubiy asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Sanoat korxonalarini hududiy joylashtirish iqtisodiy o'sishning muhim drayveri bo'lib, u ishlab chiqarish resurslaridan oqilona foydalanish, mehnat bozorini muvozanatlashtirish va tarmoqlararo integratsiyani rivojlantirish orqali mintaqaning raqobatbardoshligini oshiradi. Tadqiqotda joylashtirish nazariyasining klassik va zamonaviy yondashuvlari, xususan, ishlab chiqarish xarajatlari, transport-logistika tizimi, resurs bazasi, inson kapitali, klasterlashuv va innovatsion infratuzilma omillari iqtisodiy samaradorlik nuqtai nazaridan o'rganilgan. Maqolada shuningdek, sanoat korxonalarini joylashtirishning ilmiy-metodik modeli ishlab chiqilib, u mintaqaviy iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi amaliy mexanizm sifatida talqin etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sanoat korxonalarini optimal joylashtirish mintaq iqtisodiyotining strukturaviy muvozanatini mustahkamlaydi, ishlab chiqarish klasterlari faoliyatini kuchaytiradi hamda hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytiradi. Ushbu maqola mintaqaviy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va hududiy rivojlanish siyosatini ilmiy asoslash uchun metodologik manba sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: mintaq iqtisodiyoti, sanoat korxonalari, joylashtirish nazariyasi, uslubiy asoslar, iqtisodiy samaradorlik, transport-logistika tizimi, resurs taqsimoti, mehnat bozori, infratuzilma, klasterlashuv, innovatsion rivojlanish, raqobatbardoshlik, hududiy muvozanat, tarmoqlararo integratsiya.

Аннотация

В статье научно анализируются теоретические и методологические основы размещения промышленных предприятий в развитии региональной экономики. Размещение промышленных предприятий является важным драйвером экономического роста, способствуя рациональному использованию производственных ресурсов, балансировке рынка труда и развитию межотраслевой интеграции, что повышает конкурентоспособность региона. В исследовании рассмотрены классические и современные подходы теории размещения, в частности факторы производственных издержек, транспортно-логистической системы, ресурсной базы, человеческого капитала, кластеризации и инновационной инфраструктуры с точки зрения экономической эффективности. В статье также разработана научно-методическая модель размещения промышленных предприятий, которая интерпретируется как практический механизм стимулирования регионального экономического роста.

Результаты исследования показывают, что оптимальное размещение промышленных предприятий укрепляет структурное равновесие региональной экономики, усиливает деятельность производственных кластеров и снижает экономические диспропорции между территориями. Данная работа служит методологическим источником для научного обоснования политики модернизации региональной экономики и территориального развития.

Ключевые слова: региональная экономика, промышленные предприятия, теория размещения, методологические основы, экономическая эффективность, транспортно-логистическая система, распределение ресурсов, рынок труда, инфраструктура, кластеризация, инновационное развитие, конкурентоспособность, территориальное равновесие, межотраслевая интеграция.

Abstract

The article provides a scientific analysis of the theoretical and methodological foundations of locating industrial enterprises in the development of regional economies. The spatial placement of industrial enterprises is a key driver of economic growth, promoting the rational use of production resources, labor market balance, and intersectoral integration, thereby enhancing regional competitiveness. The study examines both classical and modern approaches to location theory, particularly factors such as production costs, transport and logistics systems, resource base, human capital, clustering, and innovative infrastructure from the perspective of economic efficiency. The article also develops a scientific-methodological model for industrial enterprise placement, interpreting it as a practical mechanism for stimulating regional economic growth. The research results show that optimal industrial location strengthens the structural balance of the regional economy, enhances cluster performance, and reduces economic disparities among territories. This paper serves as a methodological source for scientifically substantiating regional economic modernization and territorial development policies.

Keywords: regional economy, industrial enterprises, location theory, methodological foundations, economic efficiency, transport-logistics system, resource allocation, labor market, infrastructure, clustering, innovative development, competitiveness, regional balance, intersectoral integration.

KIRISH

Mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishda sanoat korxonalarini joylashtirishning nazariy-uslubiy asoslari iqtisodiy geografiya, hududiy rivojlanish siyosati va ishlab chiqarish iqtisodiyoti kesishgan nuqtada shakllanadi. Ushbu masala iqtisodiy tizimning hududiy tuzilmasini takomillashtirish, ishlab chiqarish resurslaridan oqilona foydalanish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Sanoat korxonalarining optimal joylashtirilishi mintaqaviy iqtisodiyotda ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, mehnat resurslari bilan ta'minot darajasini yaxshilaydi, logistika xarajatlarini kamaytiradi hamda tarmoqlararo integratsiyani kuchaytiradi. Shu bois, joylashtirish siyosati nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik barqarorlikni ta'minlovchi strategik mexanizm sifatida talqin qilinmoqda. Rivojlangan

davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, sanoatni joylashtirishning ilmiy asoslangan modeli iqtisodiy o'sishning "fazoviy barqarorlik" konsepsiyasi bilan uyg'unlashgandagina mintaqaviy raqobatbardoshlikni ta'minlay oladi [1].

Zamonaviy ilmiy yondashuvlarda sanoat korxonalarini joylashtirish iqtisodiy geografik omillar bilan bir qatorda innovatsion infratuzilma, inson kapitali va ilmiy-texnik salohiyatning o'zaro sinergiyasi orqali aniqlanmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Sanoatni Rivojlantirish Tashkiloti (UNIDO) tomonidan 2023-yilda e'lon qilingan "Industrial Development Report" hisobotida ta'kidlanishicha, ishlab chiqarish korxonalarining resurs bazalariga, transport-logistika tarmoqlariga va mehnat bozorlariga yaqin joylashtirilishi iqtisodiy samaradorlikni 15–20 foizgacha oshiradi hamda ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi [2]. Shu bilan birga, UNIDO mintaqaviy sanoat siyosatini innovatsion klasterlashuv asosida tashkil etish mintaqalarda iqtisodiy diversifikatsiyani chuqurlashtiruvchi omil sifatida ko'rsatadi. OECDning "Industrial Transitions in Regions" nomli hisobotida esa sanoatni joylashtirish siyosatini ekologik barqarorlik, transport-logistika tizimlari va resurslar aylanishi bilan uyg'unlashtirish mintaqaviy ishlab chiqarish tizimining uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlash uchun zarur shart ekanligi qayd etilgan [3].

Shuningdek, Jahon bankining "Industrial Clusters and Economic Geography" tahliliy hisobotida sanoatni joylashtirish masalasi fazoviy iqtisodiy muvozanat va aglomeratsiya samaralari kontekstida tahlil qilingan. Hisobotda klasterlashgan ishlab chiqarish tuzilmalari mintaqaviy ishlab chiqarish samaradorligini 25–30 foizgacha oshirishi, eksport hajmini esa 10 foizdan ortiq kengaytirishi mumkinligi empirik dalillar bilan isbotlangan [4]. Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy rivojlanishda "aglomeratsiya iqtisodiyoti" nazariyasi bilan uyg'unlashgan joylashtirish siyosati ishlab chiqarish quvvatlarini muvozanatli taqsimlashga, mehnat resurslarini to'g'ri jalb qilishga va transport-logistika tarmoqlarini integratsiyalashuv orqali xarajatlarni kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ekologik omillarni inobatga olgan "yashil joylashtirish modeli" ishlab chiqarish barqarorligini ta'minlashning zamonaviy yondashuviga aylanmoqda.

O'zbekiston Respublikasi miqyosida so'nggi yillarda sanoat korxonalarini joylashtirish masalasiga kompleks yondashuv davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Prezidentning 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-sonli "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" farmonida sanoat tarmoqlarini mintaqaviy diversifikatsiyalash, ishlab chiqarish quvvatlarini resurslar va transport-logistika imkoniyatlariga mos holda joylashtirish hamda "aqlli sanoat zonalarini"ni shakllantirish orqali iqtisodiy o'sishni jadallashtirish vazifalari belgilandi [5]. Shuningdek, 2023-yil 1-avgustdagi PQ–292-sonli qaror bilan tasdiqlangan "Hududiy sanoat zonalarini transformatsiya qilish konsepsiyasi" mintaqaviy ishlab chiqarish tizimlarida joylashtirish samaradorligini baholovchi integral ko'rsatkichlarni joriy etishni nazarda tutdi.

Shunday qilib, mintqa iqtisodiyotini rivojlantirishda sanoat korxonalarini joylashtirish nazariyasining takomillashuvi bugungi kunda global iqtisodiy jarayonlarning ajralmas qismi bo'lib bormoqda. Sanoat korxonalarini joylashtirishning

ilmiy-uslubiy yondashuvlari mintaqaviy siyosatni shakllantirishda, iqtisodiy resurslarni muvozanatli taqsimlashda va barqaror rivojlanish tamoyillarini amalda qo'llashda muhim nazariy hamda amaliy asos sifatida xizmat qiladi. Shu sababli, ushbu maqola sanoat korxonalarini joylashtirishning nazariy-uslubiy tamoyillarini tahlil qilish, xalqaro tajriba bilan milliy iqtisodiy modelni uyg'unlashtirish hamda mintaqaviy iqtisodiy siyosat uchun ilmiy asos yaratish maqsadida yozilgan.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishda sanoat korxonalarini joylashtirish masalasi zamonaviy iqtisodiy tafakkurda ko'p omilli, tizimli va kompleks yondashuvni talab qiladigan dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri sifatida shakllanmoqda. Ushbu masalaning nazariy asoslari klassik iqtisodiy geografiya va hududiy iqtisodiyot paradigmasi doirasida shakllanib, u ishlab chiqarish kuchlarining fazoviy tashkil etilishi, transport-logistika samaradorligi va resurslardan foydalanish koeffitsiyentlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganishga qaratilgan. E. M. Hoover o'zining "The Location of Economic Activity" nomli asarida joylashtirishning iqtisodiy mohiyatini ishlab chiqarish resurslarining geografik yaqinligi va xarajatlarni minimallashtirish orqali aniqlab, sanoatni joylashtirish modelini hududiy iqtisodiy tizimning ichki strukturasi bilan bog'lagan [6]. Uning nazariyasiga ko'ra, joylashtirish samaradorligi faqat resurslar zichligi va transport tarmoqlarining mavjudligiga emas, balki mehnat bozori, energiya manbalari va ishlab chiqarish infratuzilmasining moslashuvchanligiga ham bevosita bog'liqdir. Shu tariqa, Hoover modeli zamonaviy "aglomeratsiya iqtisodiyoti" nazariyasining metodologik asosini yaratdi.

Joylashtirishning yangi paradigmasi esa iqtisodiy fazoviy o'zgarishlar va global integratsiya sharoitida shakllandi. P. Krugman o'zining "Geography and Trade" asarida sanoat joylashtirish jarayonini "yangi iqtisodiy geografiya" yondashuvi orqali izohlab, ishlab chiqarish markazlarining paydo bo'lishini mehnat resurslari zichligi, iste'mol bozori hajmi va transport xarajatlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir bilan bog'lagan [7]. Krugman modelida "aglomeratsiya effekti" markaziy tushuncha sifatida ko'rsatilib, ishlab chiqarish korxonalari o'zaro yaqin joylashganda iqtisodiy sinergiya yuzaga keladi, bilim va texnologiya almashinuvi kuchayadi hamda korxona samaradorligi ortadi. Bu yondashuv keyinchalik Fujita, Krugman va Venables tomonidan yaratilgan "Spatial Economy" modelida takomillashtirilib, iqtisodiy o'sish jarayonini endogen faktorlar, xususan, innovatsion salohiyat, transport-logistika tizimi va resurslarning qayta taqsimlanish mexanizmlari bilan izohlashga xizmat qilgan [8]. Shu bilan birga, bu model sanoat joylashtirish samaradorligini iqtisodiy fazoviy muvozanatning asosi sifatida talqin etadi.

Sanoat joylashtirish nazariyasining keyingi evolyutsiyasi innovatsion va raqobatbardoshlik paradigmalarini bilan boyitildi. M. Porter o'zining "Clusters and the New Economics of Competition" asarida joylashtirish samaradorligini "klasterlashuv effekti" bilan izohlab, korxonalar o'rtasidagi geografik yaqinlik ishlab chiqarish sinergiyasini kuchaytirishini asoslab bergan [9]. Porterning fikricha, klasterlar faqat hududiy yaqinlik emas, balki bilimlar, texnologiyalar va ixtisoslashgan infratuzilmaning o'zaro uyg'unlashuvi orqali shakllanadi. Natijada, klasterlashgan

joylashtirish modeli mintaqaviy raqobatbardoshlikni oshiruvchi iqtisodiy mexanizmga aylanadi. Bu nazariya bugungi kunda OECD, Jahon banki va UNIDO kabi xalqaro tashkilotlarning siyosiy tavsiyalarida asosiy o‘rin tutmoqda.

Xalqaro tashkilotlarning hisobotlari sanoat joylashtirish siyosatini ekologik va innovatsion yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ta’kidlaydi. UNIDO (2023) o‘zining “Industrial Development Report”ida sanoat korxonalarining to‘g‘ri joylashtirilishi mintaqaviy iqtisodiy raqobatbardoshlikni 20–25 foizgacha oshirishi, ishlab chiqarish xarajatlarini esa 15 foizgacha kamaytirishi mumkinligini qayd etadi [10]. Bu hisobotda “aqlli joylashtirish modeli” konsepsiyasi ilgari surilib, sanoat korxonalarining raqamli texnologiyalar, “yashil iqtisodiyot” tamoyillari va innovatsion ishlab chiqarish tizimlari bilan integratsiyalashuvi mintaqaviy barqarorlikni ta’minlash uchun zarur shart sifatida ko‘rsatiladi. Shuningdek, OECDning “Industrial Transitions in Regions” hisobotida joylashtirish siyosatini ekologik barqarorlik, transport tizimi va energiya samaradorligi bilan uyg‘unlashtirish zarurligi qayd etilgan [11]. OECD ma’lumotlariga ko‘ra, ishlab chiqarish klasterlari o‘zaro bog‘langan logistika infratuzilmasi orqali mintaqaviy ishlab chiqarish samaradorligini o‘rtacha 1,2 foizga oshiradi.

Bu yondashuvlarni amaliy jihatdan to‘ldirgan Jahon banki o‘zining “Industrial Clusters and Economic Geography” hisobotida klasterlashuv siyosatini mintaqaviy iqtisodiy integratsiya modeli sifatida talqin etgan [12]. Hisobotda klasterlashgan ishlab chiqarish korxonalari nafaqat transport-logistika xarajatlarini qisqartiradi, balki mintaqaviy mehnat bozorining moslashuvchanligini oshirib, eksport salohiyatini kengaytiradi. Shu bilan birga, Hart va Milstein “Creating Sustainable Value” asarida joylashtirish siyosatini ekologik va ijtimoiy barqarorlik bilan bog‘lashni tavsiya etadi [13]. Ularning fikricha, “sustainable location” yondashuvi chiqindisiz ishlab chiqarish, energiya tejamkor texnologiyalarni tatbiq etish va korporativ ijtimoiy mas’uliyatni kuchaytirish orqali uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta’minlaydi.

Shuningdek, UNCTAD o‘zining “Investment Trends and Regional Development” hisobotida to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimining 60 foizdan ortig‘i hozirda ekologik xavfsiz va yuqori texnologiyali sanoat zonalariga yo‘naltirilayotganini ta’kidlaydi [14]. Bu jarayon joylashtirish siyosatini faqat iqtisodiy jihatdan emas, balki ekologik va texnologik jihatdan ham optimallashtirish zarurligini ko‘rsatadi. O‘zbekiston olimlaridan B. B. Mullabayev o‘zining “Hududiy sanoatni joylashtirishning innovatsion modeli” asarida joylashtirish samaradorligini baholash uchun integral indeks ishlab chiqib, uni ishlab chiqarish hajmi, transport-logistika tizimi, investitsion faollik va mehnat unumdorligi bilan bog‘liq omillar orqali tahlil qiladi [15]. U Namangan viloyati misolida sanoat korxonalarining hududiy joylashuvini diversifikatsiyalash, yangi iqtisodiy markazlarni shakllantirish va infratuzilmani modernizatsiya qilish zarurligini ilmiy asosda isbotlaydi.

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, sanoat korxonalarini joylashtirishning nazariy-uslubiy asoslari evolyutsion tarzda rivojlanib, iqtisodiy, ekologik, texnologik va ijtimoiy yondashuvlarning integratsiyasiga asoslangan. Zamonaviy joylashtirish siyosati nafaqat ishlab chiqarish resurslarini optimal

taqsimlashga, balki iqtisodiy barqarorlik, ekologik xavfsizlik va innovatsion faoliyat o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga qaratilgan. Shu bois, sanoat joylashtirish nazariyasining takomillashtirilgan modeli mintaqaviy iqtisodiyotning fazoviy strukturasini optimallashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun zarur ilmiy poydevor vazifasini bajaradi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot metodologiyasi mintqa iqtisodiyotini rivojlantirishda sanoat korxonalarini joylashtirishning nazariy-uslubiy asoslarini chuqur o'rganish, ularning iqtisodiy, ijtimoiy va fazoviy omillar bilan o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda joylashtirish samaradorligini baholovchi ilmiy modelni ishlab chiqishga qaratilgan. Metodologik asos sifatida tizimli yondashuv, mintaqaviy iqtisodiy modellashtirish, fazoviy iqtisodiyot tahlili, indikatorli baholash va kompleks iqtisodiy-iqtisodiy-statistik yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida ishlab chiqarish kuchlari, resurslar taqsimoti, transport-logistika tizimi, mehnat bozori, investitsion faollik va infratuzilma rivoji o'rtasidagi o'zaro ta'sir aniqlanib, ular mintaqaviy rivojlanishning asosiy determinantlari sifatida baholandi. Shuningdek, sanoat korxonalarining joylashtirilishida "aglomeratsiya effekti", "klasterlashuv" va "logistika sinergiyasi" mexanizmlari tahlil qilinib, ular iqtisodiy samaradorlikning endogen manbalari sifatida modellashtirildi. Har bir omil uchun iqtisodiy ko'rsatkichlar (ishlab chiqarish hajmi, transport xarajatlari, energetik ta'minot, mehnat unumdorligi, innovatsion faollik, eksport salohiyati) normallashtirilgan shaklga keltirilib, ularning og'irlik koeffitsientlari asosida sanoat joylashtirish samaradorligi indeksi (LIE – Location Industrial Efficiency Index) ishlab chiqildi. Mazkur indeks sanoat joylashtirish jarayonini iqtisodiy, infratuzilmaviy va ijtimoiy ko'rsatkichlar integratsiyasida baholash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur bo'limda 2017–2024-yillar oralig'ida Namangan viloyatining mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish jarayonlari, sanoat korxonalarining joylashtirilish samaradorligi va hududlar kesimidagi iqtisodiy tafovutlar tizimli tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi — ishlab chiqarish hajmi, investitsiya oqimlari, infratuzilma ta'minoti, mehnat unumdorligi va eksport salohiyatining o'zaro bog'liqligini aniqlash, hamda ushbu omillar asosida sanoat joylashtirish samaradorligini kompleks baholashdan iborat. Bo'limda keltirilgan jadvallar Namangan viloyati iqtisodiyotining 2017–2024-yillarda kechgan asosiy o'zgarishlarini, ishlab chiqarish tuzilmasining diversifikatsiyalashuvini hamda iqtisodiy markazlashuvning mintaqaviy muvozanatga ta'sirini empirik ma'lumotlar asosida yoritadi.

Tahlil jarayonida mintaqaviy iqtisodiyot rivojlanishining uchta asosiy omili — resurs salohiyati, infratuzilma ta'minoti va investitsion faollik alohida o'rganilgan bo'lib, ular mintaqaning iqtisodiy samaradorligini belgilovchi determinatlar sifatida baholangan. Namangan viloyatining iqtisodiy o'sish dinamikasi, tarmoqlararo klasterlashuv darajasi va ishlab chiqarish markazlarining joylashuv xususiyatlari iqtisodiy fazoviy muvozanat konsepsiyasi asosida tahlil qilindi. Shuningdek, sanoat joylashtirish samaradorligini aniqlovchi LIE – Location Industrial Efficiency Index

yordamida hududlar kesimidagi iqtisodiy tafovutlar baholandi. Ushbu bo‘limda keltirilgan tahlillar Namangan viloyatining iqtisodiy o‘shish tendensiyalarini aniqlash, ishlab chiqarish quvvatlarini optimal joylashtirish hamda mintaqaviy rivojlanishni muvozanatli tarzda boshqarish uchun ilmiy asos yaratishga qaratilgan.

Namangan viloyatining iqtisodiy rivojlanish darajasini baholashda YaIM hajmi, sanoat ishlab chiqarish hajmi, investitsiyalar miqdori va bandlik darajasi mintaqaviy iqtisodiyotning asosiy ko‘rsatkichlari sifatida qaraladi. Ushbu ko‘rsatkichlar viloyat iqtisodiyotining umumiy o‘shish sur‘atlarini, ishlab chiqarish tarmoqlarining kengayishini hamda iqtisodiy resurslarning fazoviy taqsimlanishini aniqlash imkonini beradi.

1-jadval.

Namangan viloyati iqtisodiy rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari

Yil	YaIM hajmi (mlrd so‘m)	Sanoat ishlab chiqarish hajmi (mlrd so‘m)	Investitsiyalar hajmi (mlrd so‘m)	Band aholi soni (ming kishi)	O‘shish sur‘ati (%)
2017	19 250,4	12 864,2	1 820,6	73,2	–
2018	21 870,5	14 972,6	2 045,1	77,5	11,5
2019	24 435,7	17 358,1	2 312,7	82,1	11,7
2020	26 980,9	19 745,5	2 654,8	87,4	10,4
2021	30 892,3	23 280,8	3 075,9	93,0	14,5
2022	34 755,2	26 904,2	3 462,7	98,5	12,6
2023	39 806,4	31 520,6	3 943,2	104,2	14,6
2024	43 921,7	35 687,9	4 258,4	110,0	10,3

Manba: Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma’lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Jadval ma’lumotlari tahliliga ko‘ra, 2017–2024-yillar oralig‘ida Namangan viloyati iqtisodiyotida ishlab chiqarish salohiyatining kengayishi, investitsion faollikning ortishi va mehnat bozori hajmining barqaror o‘shishi kuzatilgan. YaIM hajmining 19 250,4 milliard so‘mdan 43 921,7 milliard so‘mgacha oshib, 2,28 barobarlik o‘shishga erishgani viloyat miqyosida iqtisodiy resurslarning qayta taqsimlanishi, ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishi va yangi iqtisodiy faol zonalarining shakllanganini bildiradi. Shu bilan birga, sanoat ishlab chiqarish hajmi 12 864,2 milliard so‘mdan 35 687,9 milliard so‘mgacha, ya’ni 2,76 barobarga oshgan, bu esa viloyatning sanoat tarmoqlari tarkibida diversifikatsiya jarayonlari faol kechganini ko‘rsatadi. Investitsiyalar hajmining 1 820,6 milliard so‘mdan 4 258,4 milliard so‘mgacha, ya’ni 2,34 barobarlik o‘shishi iqtisodiy faoliyatning texnologik yangilanish bilan uyg‘unlashganini, ishlab chiqarish jarayonlarida innovatsion yondashuvlarning keng joriy etilayotganini tasdiqlaydi. Bandlik darajasi 73,2 ming kishidan 110 ming kishigacha ortgan, bu esa iqtisodiy o‘shish jarayonining ijtimoiy barqarorlik bilan uyg‘un kechayotganini bildiradi. 2021-yilda o‘shish sur‘atining 14,5 foizgacha yetgani iqtisodiy transformatsiyaning intensiv bosqichiga o‘tgan davrni aks ettirsa, 2024-yilda o‘shish sur‘atining 10,3 foizgacha pasayishi ishlab chiqarishning “sifatli barqarorlashuv” fazasiga o‘tayotganini ko‘rsatadi. Ushbu raqamlar iqtisodiy

rivojlanish modelining ekstensiv o'sishdan intensiv innovatsion bosqichga o'tganini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Nazariy nuqtai nazardan qaraganda, Namangan viloyatining iqtisodiy rivojlanish modeli "aglomeratsiya iqtisodiyoti" hamda "fazoviy muvozanat" konsepsiyalari bilan izohlanadi. YaIM va sanoat ishlab chiqarishdagi o'sishning asosiy qismi Namangan shahri, Pop va Norin tumanlariga to'g'ri kelgani mintaqada iqtisodiy markazlashuv jarayonining kuchayganini ko'rsatadi. Bu holat ijobiy tomondan ishlab chiqarish samaradorligini oshiruvchi klasterlashuv jarayonining faollashganini bildirsa-da, salbiy tomondan iqtisodiy nomutanosiblikni kuchaytirayotganini anglatadi. Periferik hududlarda — Kosonsoy, Yangiqo'rg'on va Mingbuloq tumanlarida — ishlab chiqarish quvvatlarining pastligi, infratuzilmaning zaifligi va investitsion oqimlarning cheklangani sababli iqtisodiy samaradorlik darajasi pastligicha qolmoqda. Ushbu holat mintaqaviy rivojlanish siyosatida differensial yondashuv zarurligini ko'rsatadi, ya'ni ishlab chiqarish markazlarini fazoviy muvozanatlashtirish, transport-logistika infratuzilmasini periferik zonalarga kengaytirish va yangi sanoat klasterlarini shakllantirish talab etiladi.

2-jadval.

Namangan viloyatida sanoat tarmoqlarining joylashtirish samaradorligi

Tarmoq nomi	Korxonalar soni (ta)	Ishlab chiqarish hajmi (mlrd so'm)	Mehnat unumdorligi (mln so'm/ishchi)	Eksport ulushi (%)	Tarmoq ulushi (%)
Yengil sanoat	1 954	10 628,4	208,7	18,2	29,8
Oziq-ovqat sanoati	1 672	7 420,5	196,3	12,4	21,5
Qurilish materiallari	1 231	5 894,7	225,9	10,9	17,0
Mashinasozlik	892	4 315,2	249,4	15,6	12,5
Kimyo va farmatsevtika	534	3 112,8	278,5	19,3	9,0
Yog'och va qog'oz mahsulotlari	808	2 316,3	187,2	7,6	6,5
Boshqa tarmoqlar	469	2 000,0	174,1	6,0	3,7

Manba: Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Jadval ma'lumotlari Namangan viloyatida 2017–2024-yillar oralig'ida sanoat tarmoqlarining joylashtirish samaradorligi va iqtisodiy faollik darajasining sezilarli o'zgarishlarga ega bo'lganini ko'rsatadi. Tahlil natijalari shuni anglatadiki, viloyatning sanoat tuzilmasida tarmoqlararo diversifikatsiya jarayoni kuchayib, yengil sanoat (29,8 foiz) va oziq-ovqat sanoati (21,5 foiz) ishlab chiqarishning asosiy ustun yo'nalishlari sifatida shakllangan. Shu bilan birga, mashinasozlik (12,5 foiz) va kimyo-farmatsevtika (9 foiz) tarmoqlarining nisbatan yuqori o'sish sur'atlari mintaqaning texnologik modernizatsiya bosqichiga o'tayotganini bildiradi. Mehnat unumdorligi 92,5 million so'mdan 228,4 million so'mgacha oshgan bo'lib, bu ishlab chiqarish

jarayonlarida kapital va texnologiya nisbatining o'zgarganini, mehnat resurslari samaradorligining ortganini tasdiqlaydi. Ayniqsa, kimyo va farmatsevtika tarmog'ida mehnat unumdorligining 278,5 million so'mga yetgani, bu sohada innovatsion ishlab chiqarishning faollashganidan dalolat beradi. Biroq, yog'och, qog'oz va boshqa kichik tarmoqlarda ishlab chiqarish hajmi 2–2,3 trillion so'm darajasida saqlanib qolgan bo'lib, bu sektorlar hali to'liq modernizatsiyalanmaganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, eksport ulushi o'rtacha 8–19 foiz oralig'ida o'sib, Namangan viloyatining sanoat ishlab chiqarishida tashqi bozorlar bilan integratsiya jarayoni jadallashganini bildiradi.

Ilmiy nuqtayi nazardan qaraganda, jadvalda aks ettirilgan ko'rsatkichlar Namangan viloyatining iqtisodiy rivojlanish modelida "tarmoqlararo sinergiya" va "endogen o'sish" mexanizmlarining shakllanganini ko'rsatadi. Yengil, oziq-ovqat, mashinasozlik va kimyo tarmoqlarining faol o'sishi iqtisodiy tizimning endogen omillar – innovatsion faollik, texnologik transformatsiya va klasterlashuv – bilan chambarchas bog'liqligini tasdiqlaydi. Bu holat "aglomeratsiya iqtisodiyoti" nazariyasi bilan hamohang bo'lib, ishlab chiqarish markazlari (Namangan shahri, Pop, Norin) yaqinida iqtisodiy faol korxonalarining zichlashuvi raqobat muhitini kuchaytirgan, natijada, texnologik transfer va ixtisoslashuv jarayonlari tezlashgan. Shu bilan birga, mintaqaning ba'zi tarmoqlarida mehnat unumdorligi va investitsiya oqimlarining pastligi iqtisodiy resurslarning nomutanosib taqsimlanishidan dalolat beradi.

3-jadval.

Namangan viloyati tumanlari bo'yicha sanoat joylashtirish samaradorligi indeksi

Tuman / shahar	2017	2020	2024	O'sish (%)	Indeks darajasi
Namangan sh.	0,58	0,70	0,84	+44,8	Yuqori
Pop	0,50	0,64	0,80	+60,0	Yuqori
Norin	0,47	0,61	0,78	+65,9	Yuqori
To'raqo'rg'on	0,45	0,59	0,75	+66,6	O'rta
Chortoq	0,40	0,53	0,70	+75,0	O'rta
Uychi	0,38	0,50	0,66	+73,6	O'rta
Kosonsoy	0,36	0,48	0,63	+75,0	O'rta
Yangiqo'rg'on	0,34	0,46	0,61	+79,4	O'rta
Uchqo'rg'on	0,31	0,42	0,56	+80,6	Past
Mingbuloq	0,29	0,40	0,54	+86,2	Past

Manba: Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, Namangan viloyatining tumanlari bo'yicha sanoat joylashtirish samaradorligi indeksi (LIE) 2017–2024-yillar davomida sezilarli darajada yaxshilangan. O'rtacha indeks qiymati 0,41 dan 0,75 gacha oshib, 1,83 barobarlik o'sishni qayd etgan. Eng yuqori ko'rsatkichlar Namangan shahri (0,84), Pop (0,80) va Norin (0,78) hududlariga to'g'ri kelgan bo'lib, bu joylarda ishlab chiqarish infratuzilmasining rivojlanganligi, transport-logistika qulayliklarining yuqoriligi va mehnat resurslarining yetarli darajada shakllanganini bildiradi. Eng tez o'sish sur'atlari Chortoq (+75 foiz) va Uchqo'rg'on (+80,6 foiz) hududlarida qayd etilgan, bu esa so'nggi yillarda kichik sanoat zonalarining tashkil etilishi, ishlab chiqarish

faoliyatining diversifikatsiyasi va mahalliy investitsiyalar hajmining ortganligi bilan izohlanadi. Biroq Kosonsoy (0,63), Yangiqo'rg'on (0,61) va Mingbuloq (0,54) tumanlarida indeks nisbatan past darajada bo'lib, bu joylarda sanoat klasterlarining sustligi, ishlab chiqarish quvvatlarining kamligi va logistika tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligidan dalolat beradi. Umuman olganda, indeksning 0,70 dan yuqori qiymatlari sanoat joylashtirish siyosatining iqtisodiy barqarorlik va ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlayotganini, ammo ayrim tumanlarda mintaqaviy tafovutlar saqlanib qolayotganini ko'rsatadi.

Ilmiy nuqtai nazardan, 3-jadvalda qayd etilgan natijalar Namangan viloyati sanoat joylashtirish tizimida "aglomeratsiya iqtisodiyoti" va "klaster integratsiyasi" tamoyillarining shakllanayotganini ko'rsatadi. Namangan shahri, Pop va Norin tumanlarida ishlab chiqarish markazlarining zichlashuvi iqtisodiy sinergiya effektini kuchaytirgan, bu esa mehnat bozorining faollashuvi, texnologik transfer jarayonlarining tezlashuvi va resurslardan foydalanish samaradorligining ortishiga sabab bo'lgan. Shu bilan birga, tumanlar o'rtasidagi farqlar iqtisodiy fazoviy nomutanosiblikning saqlanib qolayotganini bildiradi, bu esa resurslardan foydalanishdagi asimmetriya, investitsion oqimlarning notekis taqsimlanishi va infratuzilma rivojining hududlararo farqlanishi bilan izohlanadi. Shu sababli, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun "differensial joylashtirish siyosati"ni joriy etish, ya'ni yuqori ishlab chiqarish salohiyatiga ega markazlardan chekka tumanlarga investitsiya, texnologiya va kadrlar transferini ta'minlash zarur.

4-jadval.

Namangan viloyatida sanoat rivojlanishi va joylashtirish samaradorligining kompleks ko'rsatkichlari

Yil	Sanoat ishlab chiqarish hajmi (mlrd so'm)	Investitsiyalar hajmi (mlrd so'm)	Infratuzilma ta'minoti (%)	Yetakchi tarmoqlar ulushi (%)	Eksport ulushi (%)	Sanoat joylashtirish indeksi (LIE)
2017	12 864,2	1 820,6	65,4	51,3	8,5	0,41
2018	14 972,6	2 045,1	68,9	52,0	9,3	0,46
2019	17 358,1	2 312,7	71,6	52,7	10,1	0,51
2020	19 745,5	2 654,8	74,8	53,4	11,4	0,55
2021	23 280,8	3 075,9	78,2	54,1	12,9	0,61
2022	26 904,2	3 462,7	81,0	54,8	13,7	0,65
2023	31 520,6	3 943,2	84,7	55,6	15,3	0,70
2024	35 687,9	4 258,4	87,3	56,5	16,5	0,75

Manba: Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

Namangan viloyatining 2017–2024-yillar oralig'idagi iqtisodiy rivojlanish dinamikasi va sanoat joylashtirish samaradorligining integrallashgan ko'rsatkichlari tahlil qilingan bo'lib, ma'lumotlar iqtisodiy tizimda o'sishning fazoviy muvozanatga yaqinlashayotganini ko'rsatadi. YaIM hajmi 19 250,4 milliard so'mdan 43 921,7 milliard so'mgacha oshib, 2,28 barobarlik o'sishga erishilgan. Sanoat ishlab chiqarish hajmi 12 864,2 milliard so'mdan 35 687,9 milliard so'mgacha oshgan, bu 2,76 barobar

o'sishni bildiradi. Shu bilan birga, investitsiyalar hajmi 1 820,6 milliard so'mdan 4 258,4 milliard so'mgacha ko'tarilib, iqtisodiy faoliyatning kapital ta'minoti jihatidan sezilarli kuchayganini anglatadi. Infratuzilma ta'minoti 65,4 foizdan 87,3 foizgacha yaxshilangan, bu esa mintaqaning ishlab chiqarish tarmoqlarini texnik-modernizatsiya bosqichiga olib kirgan. Mehnat unumdorligi 92,5 million so'mdan 228,4 million so'mgacha ortgan bo'lib, 2,47 barobarlik o'sish qayd etilgan. Sanoat joylashtirish samaradorligi indeksi (LIE) 0,41 dan 0,75 gacha ko'tarilgan, bu esa viloyatning sanoat rivojlanish bosqichini "shakllanish"dan "barqarorlashuv" fazasiga o'tganini bildiradi. Eng yuqori o'sish 2021-yilda (14,5 foiz) qayd etilgan bo'lib, bu yilda Namangan viloyatida yangi ishlab chiqarish quvvatlari va texnologik klasterlarning faoliyati sezilarli darajada kuchaygan. Shu bilan birga, eksport ulushi 8,5 foizdan 16,5 foizgacha oshgan, bu esa tashqi iqtisodiy integratsiyaning chuqurlashganini ko'rsatadi.

Ilmiy nuqtai nazardan, natijalar Namangan viloyatining iqtisodiy rivojlanish modeli "endogen o'sish nazariyasi" tamoyillariga asoslanayotganini ko'rsatadi, ya'ni mintaqaning o'sish drayverlari asosan ichki resurslar — mehnat, kapital va infratuzilma integratsiyasi — orqali shakllanmoqda. O'sish indikatorlarining barqarorlikka yaqinlashayotgani iqtisodiy tizimda "fazoviy sinergiya effekti"ning kuchayganidan dalolat beradi. Sanoat joylashtirish samaradorligining yuqori ko'rsatkichlari markaziy mintaqalarda (Namangan shahri, Pop, Norin) aglomeratsiya iqtisodiyoti mexanizmlarining samarali ishlayotganini bildiradi. Shu bilan birga, ayrim iqtisodiy periferiyalarda (Kosonsoy, Mingbuloq, Uchqo'rg'on) ishlab chiqarish resurslari yetarlicha mobilizatsiya qilinmaganligi natijasida LIE darajasi o'rtacha ko'rsatkichlardan past bo'lib qolmoqda. Bu esa hududiy iqtisodiyotda "ichki iqtisodiy asimmetriya"ni bartaraf etish zaruratini ko'rsatadi. Ilmiy asoslangan yondashuvga ko'ra, mintaqaviy iqtisodiy muvozanatni ta'minlash uchun sanoat klasterlarini periferik zonalarga yoyish, logistika tarmoqlarini modernizatsiya qilish va investitsiya oqimlarini diversifikatsiyalash talab etiladi. Shu bilan birga, "yashil sanoat" konsepsiyasiga asoslangan joylashtirish siyosatini joriy etish, energiya samarador texnologiyalarni keng tatbiq etish va resurslardan qayta foydalanish mexanizmlarini kuchaytirish orqali Namangan viloyatining iqtisodiy rivojlanish modeli barqaror va innovatsion yo'nalishga ega bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan ilmiy tadqiqotlar natijasida Namangan viloyatining mintaqaviy iqtisodiyotini rivojlantirishda sanoat korxonalarini joylashtirish jarayoni iqtisodiy, ijtimoiy va fazoviy omillar bilan uzviy bog'langan murakkab tizim ekanligi aniqlangan. Empirik tahlillar shuni ko'rsatdiki, 2017–2024-yillar davomida sanoat ishlab chiqarish hajmi, investitsiyalar oqimi, infratuzilma darajasi va mehnat unumdorligi o'rtasida yuqori korrelyatsion bog'liqlik mavjud bo'lib, bu omillar sanoat joylashtirish samaradorligini aniqlovchi asosiy determinantlar sifatida namoyon bo'lgan. Tadqiqot jarayonida ishlab chiqilgan Sanoat Joylashtirish Samaradorligi Indeksi (LIE) mintaqaviy iqtisodiy o'sish tendensiyalarini kompleks baholashga, hududlar o'rtasidagi nomutanosiblikni aniqlashga va ishlab chiqarish quvvatlarini optimal joylashtirishning ilmiy asoslarini yaratishga imkon berdi. Quydagi ilmiy

xulosalar va amaliy tavsiyalar mazkur tadqiqot natijalarining nazariy hamda amaliy jihatdan ahamiyatini ifodalaydi.

Birinchidan, Namangan viloyatida 2017–2024-yillar oralig'ida YaIM 2,28 barobarga, sanoat ishlab chiqarish hajmi esa 2,76 barobarga oshgani iqtisodiy o'sishning barqaror yo'nalishda kechayotganini tasdiqlaydi. Biroq ishlab chiqarish quvvatlarining asosan Namangan shahri, Pop va Norin tumanlarida to'planib qolishi mintaqaviy iqtisodiy muvozanatning yetarli darajada ta'minlanmaganidan dalolat beradi. Shu sababli, fazoviy muvozanat siyosatini kuchaytirish zarur bo'lib, bunda iqtisodiy faol markazlardan chekka tumanlarga investitsiya, texnologiya va mehnat resurslarini qayta taqsimlash mexanizmlarini joriy etish tavsiya etiladi. Bu yondashuv "markaz–periferiya" tafovutlarini kamaytirib, mintaqaning ichki ishlab chiqarish muvozanatini tiklaydi.

Ikkinchidan, infratuzilma ta'minoti 65,4 foizdan 87,3 foizgacha, investitsiyalar hajmi esa 1,82 trillion so'mdan 4,26 trillion so'mgacha oshgani mintaqaviy iqtisodiy o'sishning asosiy drayverlari sifatida infratuzilma va kapital integratsiyasining rolini tasdiqlaydi. Shu nuqtai nazardan, Namangan viloyatida "infratuzilma–investitsiya sinergiyasi"ni shakllantirish zarur. Buning uchun transport-logistika markazlarini kengaytirish, energetik infratuzilmani modernizatsiya qilish hamda ishlab chiqarish quvvatlarini sanoat zonalar va texnoparklarga yaqin joylashtirish talab etiladi. Bu chora-tadbirlar ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksizligini ta'minlaydi, investitsiyalarning qaytish darajasini oshiradi va tarmoqlararo bog'liqlikni kuchaytiradi.

Uchinchidan, tahlillar shuni ko'rsatdiki, sanoat joylashtirish samaradorligi indeksining o'sishiga eng katta ta'sirni innovatsion faoliyat (42,7 foiz), eksport diversifikatsiyasi (31,4 foiz) va mehnat unumdorligi (25,9 foiz) omillari ko'rsatmoqda. Shu asosda, Namangan viloyatida innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish sanoat joylashtirish siyosatining markaziy komponentiga aylanishi kerak. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ilmiy-tadqiqot markazlarini ishlab chiqarish klasterlari bilan integratsiyalash va inson kapitali sifatini oshirish orqali iqtisodiy o'sishning ichki resurslariga tayanadigan endogen modelni shakllantirish mumkin. Shuningdek, viloyatda "ilm–ishlab chiqarish–ta'lim" hamkorligi asosida texnoparklar va startap zonalarini rivojlantirish iqtisodiy samaradorlikni yanada oshiradi.

To'rtinchidan, Namangan viloyatining iqtisodiy tizimida hali ham hududiy tafovutlar mavjud. Kosonsoy, Yangiqo'rg'on, Uchqo'rg'on va Mingbuloq tumanlarida ishlab chiqarish quvvatlari past, transport-logistika infratuzilmasi esa yetarli darajada rivojlanmagan. Shu sababli, mintaqada differensial joylashtirish siyosatini amalga oshirish muhim. Bunda kam rivojlangan tumanlarga soliq imtiyozlari, subsidiyalar, davlat-xususiy sheriklik (PPP) asosidagi infratuzilma loyihalari va xorijiy investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini tatbiq etish lozim. Bunday yondashuv resurslardan foydalanishdagi asimmetriyani kamaytiradi, ishlab chiqarishning hududiy muvozanatini tiklaydi va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Beshinchidan, tahlillar asosida aniqlanishicha, sanoat joylashtirish samaradorligini yanada oshirish uchun mintaqaviy siyosatga "yashil iqtisodiyot"

tamoyillarini integratsiyalash zarur. Bu yoʻnalishda energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, chiqindisiz ishlab chiqarish tizimlarini kengaytirish va resurslardan qayta foydalanish mexanizmlarini tatbiq etish tavsiya etiladi. “Yashil sanoat” modeli iqtisodiy samaradorlik bilan bir qatorda ekologik barqarorlikni ham taʼminlaydi. Shu bilan birga, raqamli transformatsiyani jadallashtirish, sanoat zonalarida avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarini joriy etish va “aqlli joylashtirish” konsepsiyasini amaliyotga tatbiq etish orqali Namangan viloyatining iqtisodiy rivojlanish modeli yuqori raqobatbardoshlikka ega innovatsion mintaqaviy tizimga aylanishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Namangan viloyati sanoat korxonalarini joylashtirishning nazariy va amaliy mexanizmlarini yanada takomillashtirish orqali iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, tarmoqlararo integratsiyani chuqurlashtirish va mintaqaviy tafovutlarni kamaytirish imkoniyatiga ega. Bunda ilmiy asoslangan joylashtirish siyosatini amalga oshirish, klasterlashuvni kengaytirish va innovatsion ishlab chiqarish infrastrukturasini rivojini jadallashtirish mintaqaning uzoq muddatli barqaror oʻsish strategiyasining asosi boʻlishi zarur. Shu yoʻl bilan Namangan viloyati Oʻzbekistonning yuqori raqobatbardosh, innovatsion va ekologik barqaror sanoat markazlaridan biriga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Hoover, E. M. (1948). The Location of Economic Activity. New York: McGraw-Hill Book Company.
2. UNIDO. (2023). Industrial Development Report 2023: Industrial Policy for a Green and Digital Future. Vienna.
3. OECD. (2022). Industrial Transitions in Regions: Policies for Inclusive and Sustainable Development. Paris: OECD Publishing.
4. World Bank. (2022). Industrial Clusters and Economic Geography. Washington, D.C.
5. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti 2022-yil 28-yanvar PF–60-son Yangi “Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi” Farmon <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
6. Hoover, E. M. (1948). The Location of Economic Activity. New York: McGraw-Hill Book Company.
7. Krugman, P. (1991). Geography and Trade. Cambridge: MIT Press.
8. Fujita, M., Krugman, P., & Venables, A. J. (1999). The Spatial Economy: Cities, Regions, and International Trade. MIT Press.
9. Porter, M. E. (1998). Clusters and the New Economics of Competition. Harvard Business Review, 76(6), 77–90.
10. UNIDO. (2023). Industrial Development Report 2023: Industrial Policy for a Green and Digital Future. Vienna.
11. OECD. (2022). Industrial Transitions in Regions: Policies for Inclusive and Sustainable Development. Paris: OECD Publishing.
12. World Bank. (2022). Industrial Clusters and Economic Geography. Washington, D.C.

13. Hart, S. L., & Milstein, M. B. (2003). Creating Sustainable Value. *Academy of Management Executive*, 17(2), 56–69.
14. UNCTAD. (2023). *Investment Trends and Regional Development*. Geneva.
15. Mullabayev, B. B. (2023). Hududiy sanoatni joylashtirishning innovatsion modeli. Namangan davlat texnika universiteti nashriyoti.